

INVALIDITĀTES LIETU NACIONĀLĀS PADOMES SĒDES PROTOKOLS

Rīgā

Nr. 4

2017.gada 9.novembris

	Sēdi vada:
J. Reirs	Labklājības ministrs, padomes priekšsēdētājs.
	Padomes locekļi vai to deleģētie pārstāvji:
V.Biseniece	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Elektronisko sakaru un pasta departamenta galvenā speciāliste;
D.Dadzīte	Latvijas Paralimpiskā komiteja, prezidente;
G.Gailīte	Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece;
S.Gerenovska	Latvijas Nedzirdīgo savienība, valdes priekšsēdētāja;
K.Gerhards	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs;
A.Ilves	Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece;
I. Leimane- Veldmeijere	Biedrība „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda””, direktore;
P.Leiškalns	Latvijas Darba devēju konfederācija, eksperts;
A.Lazarevs	Ekonomikas ministrija, Būvniecības politikas departamenta direktora vietnieks;
Ņ.Meņģele	Nodibinājums „Invalidu un viņu draugu apvienība „Apeirons””, valdes locekle;
Dz.Mergupe- Kutraite	Izglītības un zinātnes ministrija, Izglītības departamenta vecākā referente;
Ē.Miķītis	Veselības ministrija, Veselības aprūpes departamenta direktors;
N.Pīlipsis	Sabiedrības integrācijas fonds, Projekta nodaļas Projekta „Dažādības veicināšana” diskriminācijas novēršanas programmas koordinators;
M.Pužuls	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, darba aizsardzības speciālists;

D.Vatjkovičs Latvijas Neredzīgo biedrība, sociālais darbinieks.

Citi dalībnieki:

- A.Antanoviča Nacionālās informācijas aģentūra LETA;
- O.Briedis Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, ministra padomnieks;
- B.Bicēna Latvijas Vājdzirdīgo atbalsta asociācija „Sadzirdi.lv”;
- A.Bolis Nodibinājums „Invalīdu un viņu draugu apvienība „Apeirons””;
- E.Celmiņa Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta direktore;
- D.Grabe Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta vecākā eksperte;
- M.Ivanovs Labklājības ministrija, Sociālo pakalpojumu departamenta direktors;
- J.Krūmiņa Latvijas Spina bifīda un hidrocefālijas biedrība, valdes locekle;
- B.Lazda Latvijas Nedzirdīgo savienība, valdes priekšsēdētājas vietniece, viceprezidente;
- I.Parhomenko Nodibinājums „Invalīdu un viņu draugu apvienība „Apeirons””;
- G.Raipālis Latvijas Rehabilitācijas profesionālo organizāciju apvienība, tehniskais ortopēds;
- J.Stadja Biedrība „EAPN- Latvia”.

Protokolē:

R.Veidliņa Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta vecākā referente.

Sēdi sāk plkst. 9:30

Darba kārtībā:

1.	Informācija par Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu stratēģiju pretdiskriminācijas un dažādības veicināšanai	Sabiedrības integrācijas fonds/ Normunds Pīlps

2.	Deinstitucionalizācijas process Latvijā – aktuālā situācija un turpmākās darbības	Labklājības ministrija/ Maksims Ivanovs
3.	Apvienoto Nāciju Organizācijas Personu ar invaliditāti tiesību komitejas par cilvēku ar invaliditāti tiesībām rekomendācijas un jautājumi Latvijai par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanu	Labklājības ministrija/ Elīna Celmiņa
4.	Dažādi	

1.jautājums

Informācija par Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu stratēģiju pretdiskriminācijas un dažādības veicināšanai

N.Pīlps

A.Ilves

N.Pīlps sēdes dalībniekus iepazīstina ar Eiropas Savienības fondu Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.4. specifiskā atbalsta mērķa „Palielināt diskriminācijas riskam pakļauto personu integrāciju sabiedrībā un darba tirgū” 9.1.4.4.pasākuma “Dažādību veicināšana (diskriminācijas novēršana)” projekta „Dažādības veicināšana” (Nr.9.1.4.4./16/I/001) (turpmāk – projekts) ietvaros izstrādāto “Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu stratēģiju pretdiskriminācijas un dažādības veicināšanai” (turpmāk – stratēģija). Pakalpojuma sniedzēji stratēģijas izstrādei tika izraudzīti iepirkuma procedūrā saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu.

Šāda projekta mērķis ir veicināt sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļauto personu nodarbinātību un sociālekonomisko iekļaušanos, vienlaikus sekmējot sabiedrības informētību un vispārējo izpratni par diskriminācijas novēršanu un iekļaušanos sabiedrībā. Projekta mērķa grupas ir sociālās atstumtības un diskriminācijas riskam pakļauto personu grupas dēļ dzimuma, vecuma, invaliditātes un etniskās piederības, darba devēji un to darbinieki, patvēruma meklētāji, bēgļi un personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss.

Šim projektam ir piecas aktivitāšu programmas: motivācijas pakalpojumi, izmēģinājumuprojekts “Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesā” (*gender budgeting*), izglītības un atbalsta pakalpojumi darba devējiem un to darbiniekiem (15.novembrī tiks atklāta apmācību programma, kurā darba devējiem stāstīs par dažādības vadību), atbalsta pasākumi patvēruma meklētājiem un sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumi.

Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu programma sastāv no divām daļām: izstrādāt un īstenot stratēģiju. Turpinājumā klātesošie tiek iepazīstināti ar stratēģijas izstrādi.

Pētījumā tika veikta reprezentatīva aptauja. Aptaujas dati liecina, ka vislielākie iebildumi Latvijas iedzīvotājiem ir pret nacionālajām minoritātēm: romiem, musulmaņiem, bēgļiem un patvēruma meklētājiem, kam seko cilvēki ar garīga rakstura traucējumiem. Vēl pētījums atklāj, ka vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāji atzīst, ka nezina savas tiesības un neko nedarītu, ja redzētu kādu diskriminējam.

Latvijas iedzīvotāji informāciju visvairāk iegūst no Nacionālās televīzijas kanāliem un interneta. Pētījumā iegūtie dati liecina, ka cilvēki ar lielāku dzīves pieredzi vairāk skatās televīziju, savukārt ekonomiski aktīvie iedzīvotāji informāciju iegūst no interneta ziņu portāliem, bet ekonomiski aktīvie jaunieši vecumā līdz 30 gadiem informāciju iegūst no sociālajiem tīkliem. Iedzīvotāji ļoti maz informāciju iegūst no valsts iestāžu un institūciju tīmekļvietnēm, jo grūti orientēties pieejamajā informācijā.

Tāpat pētījums rāda, ka visefektīvāk ir strādāt ar jauniešu un darba devēju viedokļu maiņu. Argumenti par finansiālu ieguvumu spēj mainīt darba devēju viedokli. Savukārt tolerances veicināšanai jāizvairās no mērķa grupu pārstāvju žēlošanas, bet jāuzsver cilvēka paveiktais un sasniegtais. Turpretim informatīvajās akcijās ieteicams nodrošināt auditorijas iesaistīšanu, dodot iespēju katram paust savu viedokli, tas ļauj ikvienam sajusties svarīgam un noderīgam.

Tā kā personu ar invaliditāti grupa ir ļoti neviendabīga, t.i., dažāds vecums, intereses, ienākumi, dzīves vieta un citi faktori, informatīvā kampaņa jāfokusē uz kādu noteiktu apakšgrupu, piem., cilvēkiem ar redzes traucējumiem, jāmin konkrēti piemēri un fakti. Ir pierādījies, ka pamatā cilvēki iegūst informāciju no viņu intereses pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām, tāpēc lietderīgāk ir izmantot esošos informācijas kanālus informācijas izplatīšanai nevis veidot jaunus.

Lai gan aptauja parāda uz sabiedrības diezgan noraidošo attieksmi pret cilvēkiem ar invaliditāti, liela daļa šo personu intervijās atklāj, ka neizjūt diskriminējošu attieksmi no līdzcilvēkiem.

Savukārt darba devēji diskusijās par personu ar invaliditāti nodarbināšanu atzina, ka vēlas, lai valsts veic pirmos soļus šajā jautājumā. Uzņēmēju motivēšanai nodarbināt cilvēkus ar invaliditāti ieteicams izmantot *Business case* – tie ir uzņēmumu pozitīvie piemēri, kas atspoguļo finansiālos un nefinansiālos ieguvumus. Visefektīvāk darba devējiem iespējams nodot informāciju caur uzņēmējiem domātajiem pasākumiem klātienē.

A.Ilves lūdz precizēt, kā tiek veikts izmēģinājumu projekts dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesā.

N.Pilips paskaidro, ka projekta īstenošanai tika veikts iepirkums, kurā Aizkraukles pašvaldība un Nodarbinātības valsts aģentūra ļauj pētīt budžetu un ir atvērti uzklaut ieteikumus, kā var mainīt budžetu, lai tas būtu dzimumiekļaujošs. Sīkākas informācijas iegūšanai aicina sazināties ar projekta vadītāju Ilzi Dūmiņu.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

2.jautājums

Deinstitutionalizācijas process Latvijā – aktuālā situācija un turpmākās darbības

M.Ivanovs

E.Celmiņa

M.Ivanovs pateicas par iespēju iepazīstināt klātesošos ar vienu no lielākajām sociālās politikas attīstības prioritātēm.

Tā kā deinstitutionalizācija ir pāreja no institucionālās formas uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, tā sekmīga īstenošana nevar notikt bez veselības un sociālās aprūpes tīkla paplašināšanas, t.sk., nodrošinot pieejamākus pakalpojumus tuvāk personas dzīvesvietai un ambulatoro veselības pakalpojumu tīkla paplašināšanu, iekļaujošu izglītību, kuras nodrošināšanai jāizstrādā jaunas profesionālās izglītības programmas, prasmju attīstības programmas personām ar funkcionāliem traucējumiem, un fokusētie nodarbinātības pasākumi, kas balstīsies uz profesionālās piemērotības noteikšanu, apmācību, darba praksi un darbā iekārtošanu.

Deinstitutionalizācijas projektiem ir trīs mērķgrupas: pilngadīgas personas ar garīga rakstura traucējumiem, bērni ar funkcionāliem traucējumiem, kuri dzīvo ģimenēs un ārpusģimenes aprūpē esošie bērni un jaunieši ar funkcionāliem traucējumiem. No šīm mērķgrupām izriet vēl papildu mērķgrupa – potenciālie aizbildņi, adoptētāji un audžuģimenes. Šī mērķgrupa nesaņems finansējumu no Eiropas Savienības struktūrfondiem.

Turpinājumā M.Ivanovs iepazīstina ar projekta ietvaros sasniedzamajiem rādītājiem līdz 2022.gadam, pēc kuriem arī Eiropas Komisija vērtēs deinstitutionalizācijas process efektivitāti.

Deinstitutionalizācijas projektā nepiedalās četras pašvaldības. Pārējās pašvaldības ir apzinājušas mērķa grupas personas un veikušas individuālo vajadzību izvērtējumu un atbalsta plānu izstrādi. Šobrīd plānošanas reģioni apkopo katras pašvaldības plānā iekļautos risinājumus lielajos Deinstitutionalizācijas plānos, kuru saskaņošana tiks pabeigta 2018.gada 1.ceturksnī. Deinstitutionalizācijas plānus vērtē arī Sociālo pakalpojumu attīstības padome. Pēc plānu apstiprināšanas, pašvaldībām tiks piešķirts finansējums Deinstitutionalizācijas plānā iekļauto risinājumu realizēšanai.

Papildu pasākums Deinstitutionalizācijas veicināšanai ir atbalsts audžuģimenēm un citiem alternatīviem atbalsta veidiem dažādu specializēto audžuģimeņu ieviešanai. 2018.gadā tiks ievērojami palielināts atbalsts audžuģimenēm.

Institūcijās dzīvojošo personu skaita samazināšanai tiks ieviests *nauda seko klientam* princips. Tas nozīmē, ka, ja persona pāriet no valsts sociālās aprūpes

centra uz sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem, pašvaldībai nodrošinot pakalpojumus, cilvēkam seko nauda, kas tiktu iztērēta institucionālai aprūpei.

Ir paredzēts izsludināt projektu konkursu par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. Konkursā varēs piedalīties nevalstiskās organizācijas, kuras ir reģistrētas sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā. Ar nevalstiskajām organizācijām tiks rīkotas darba grupas, kurās detalizētāk runās par šo programmu.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3. jautājums

Apvienoto Nāciju Organizācijas Personu ar invaliditāti tiesību komitejas par cilvēku ar invaliditāti tiesībām rekomendācijas un jautājumi Latvijai par Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām ieviešanu

E.Celmiņa

A.Ilves, I.Leimane-Veldmeijere

Ratificējot Konvenciju¹, Latvija uzņēmas saistības, kuras paredz iesniegt sākotnējo ziņojumu dažus gadus pēc Konvencijas ratificēšanas. Latvija ziņojumu iesniedza 2014.gada aprīlī un šī gada aprīlī saņēma papildu jautājumu sarakstu un informāciju, ka izskatīšana klātienē notiks šī gada augustā, Ženēvā. Bez atbildēm uz papildjautājumiem, tika iesniegta arī papildu informācija par laika posmu no 2014.gada līdz 2016.gada beigām.

Delegācijas sastāvs tika veidots, izanalizējot papildjautājumos iekļautos nozīmīgākos jautājumus un izvērtējot, kādi varētu būt jautājumi, raugoties no alternatīvo ziņojumu satura. No Latvijas alternatīvos ziņojumus iesniedza četras organizācijas – Tiesībsargs, Latvijas kustība par neatkarīgu dzīvi, Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija “SUSTENTO” un Biedrība „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda””.

Nevalstiskajām organizācijām un tiesībsargam bija īsa sesija ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Personu ar invaliditāti tiesību komiteju (turpmāk – Komiteja) pirms Latvijas delegācijas ziņojuma izskatīšanas. Šajā sesijā apsprieda dialoga veidošanu, kam sekoja pusotru dienu ilga saruna ar Latvijas delegāciju. Sākumā Latvijas ziņotājs – Lietuvas pārstāvis Mr Jonas Ruskus – sniedza sākotnējo ieskatu, tad sekoja komitejas locekļu uzdotie jautājumi. Atbilžu sagatavošanai tika dotas 15minūtes.

Komitejas priekšsēdētājas pienākumus veica profesore jurisprudencē no Vācijas Ms Teresia Degener. Pārējie komitejas locekļi bija no dažādām pasaules valstīm, ne tikai no Eiropas.

¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām

Šādas klātienas izskatīšanas notiek arī par citiem starptautiskajiem tiesību instrumentiem, par kuriem valstis atskaitās noteiktos periodos. Atskaitīšanās mērķis ir izvērtēt situāciju, novērtēt centienus kopš ratifikācijas brīža un sniegt rekomendācijas par pasākumiem un jomām, kur Komitejas ieskatā būtu prioritāri veicami pilnveidojumi.

Komiteja uzdeva arī negaidītus jautājumus, par kuriem, gatavojot ziņojumu, nebijām domājuši. Visspilgtākais jautājums bija par bērnu portretēšanu mediju kampaņās, atspoguļojot tos kā žēlsirdības objektus. Vēl tika likts liels uzsvars uz vardarbību pret sievieti un vispārējiem jautājumiem par dzimumu līdztiesību. Komiteja interesējās par iemesliem vecāku ar invaliditāti bērna aizgādības tiesību atņemšanai. Tieslietu ministrijas pārstāvis ar datiem šādu faktu nevarēja apstiprināt vai noliegt, tomēr Komiteja jautājumu uzturēja spēkā un iekļāva rekomendācijās. Tāpat komiteja izjautāja par detalizētu datu pieejamību vienlaikus izsakot bažas par pārāk detalizētas informācijas vākšanu no personām ar invaliditāti. Netika uzdoti jautājumi par sociālās aizsardzības līmeni un nodarbinātību.

Kopumā Latvija saņēma 48 rekomendācijas, kuras aptver gandrīz visus Konvencijas pantus. Komiteja katrai valstij izvēlas divas galvenās rekomendācijas. Latvijas gadījumā šīs rekomendācijas ir par iekļaujošu izglītību un neatkarīgu dzīvi un iekļaušanos kopienā, par kurām ziņojums jāsniedz jau pēc gada – 2018.gadā, bet nākamais visaptverošais ziņojums jāiesniedz 2020.gadā.

Labklājības ministrijas eksperti rekomendācijas ir iztulkojuši, un drīzumā tās būs pieejamas ministrijas mājaslapā. Rekomendācijās izteiktie uzdevumi tiks iekļauti Konvencijas īstenošanas plānā 2018.-2020.gadam.

Pagājušā gadā struktūrfondu pētījuma „Pētījums par starptautisko praksi personu ar invaliditāti atbalsta sistēmu jomā” ietvaros pētnieki sagatavoja Konvencijas pārraudzībai lietojamus indikatorus jeb rādītājus. Tas nozīmē, ka ir sagatavots rādītāju saraksts par visiem Konvencijas pantiem. Labklājības ministrija vēlas katru gadu indikatoru sarakstu papildināt ar jauniem datiem, lai varētu veikt situācijas izvērtējumu.

Bez tam Valsts valodas centram ir pasūtīts četru ANO vispārējo komentāru par Konvencijas pantiem tulkojums. Komentāri aptver sievietes, izglītību, vides pieejamību un rīcībspēju. Piektais komentārs par deinstitucionalizāciju tika publicēts pēc pieteikuma Valsts valodas centram, tādējādi šis komentārs tiks iesniegts tulkošanai nākamā gada sākumā.

E.Celmiņa dod vārdu tiesībsarga biroja pārstāvei, kura arī piedalījās ziņojuma izskatīšanā klātienē.

A.Ilves paskaidro, ka Tiesībsargs kā institūcija ir Konvencijas ieviešanas uzraudzītājs. A.Ilves aicina aktīvāk nevalstiskās organizācijas sagatavot alternatīvos ziņojumus, kas ļauj Komitejai iegūt papildinformāciju par situāciju valstī un piedāvā alternatīvo ziņojumu gatavotājiem sadarboties ar tiesībsarga biroju.

I.Leimane-Veldmeijere komentē Komitejas pausto viedokli par Konvencijas 12.panta ieviešanu un izsaka bažas par valsts gatavību neierobežot rīcībspēju.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

4. jautājums Dažādi

D.Dadzīte; P.Leiškalns; E.Celmiņa

D.Dadzīte ierosina kādā no nākamajām sēdēm darba kārtībā iekļaut jautājumu par zobārstniecības kabinetu un laboratoriju pieejamību.

P.Leiškalns informē par Veselības veicināšanas likumprojektā ietvertu normu, kas neparedz atbrīvot personas ar trešās grupas invaliditāti no iemaksu veikšanas. Tāpēc aicina nevalstiskās organizācijas piedalīties likumprojekta izskatīšanā Saeimas komisijā.

E.Celmiņa vēršas pie klātesošajiem par šī gada darba plānā iekļauto, bet neizskatīto jautājumu turpmāko virzību.

Nolemj:

- Nākamā gada darba plānā iekļaut Veselības inspekcijas ziņojumu par zobārstniecības kabinetu un laboratoriju pieejamību; kontroles mehānismiem;
- Šī gada darba plānā iekļauto jautājumu par speciālistu sagatavošanu pakalpojumu nodrošināšanai personām ar dzirdes invaliditāti iesaistītajām pusēm (IZM, SIVA, LNS) risināt rīkojot darba sanāksmi;
- Nākamā gada pirmā ceturkšņa beigās Biedrība „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” informē par atbalsta personas pakalpojumu.

Pielikumā:

- 1) Prezentācija „Informācija par Sabiedrības izpratnes un informētības paaugstināšanas pasākumu stratēģiju pretdiskriminācijas un dažādības veicināšanai”, 20 slaidi;
- 2) Prezentācija „Deinstitutionalizācijas projekta īstenošanas progress”, 19 slaidi;
- 3) Prezentācija „ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanu; Latvijas sākotnējā ziņojuma izskatīšana Personu ar

invaliditāti tiesību komitejā, 2017.gada 21.-22. augustā Ženēvā”, 10 slaidi;

- 4) Izglītības un zinātnes ministrijas 2017.gada 6.novembra vēstule Nr.01-10e/4153, 1lp.;
- 5) Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas 2017.gada 6.novembra vēstule Nr.2-2.74/3615, 1lp.;
- 6) Veselības ministrijas 2017.gada 7.novembra vēstule Nr.01-12.4/5167, 1lp.;
- 7) Latvijas Neredzīgo biedrības centrālās valdes 2017.gada 7.novembra vēstule Nr.01-06/263, 1lp.;
- 8) Sabiedrības integrācijas fonda 2017.gada 8.novembra pilnvara Nr.2-15.3/103, 1lp.;
- 9) Ekonomikas ministrijas 2017.gada 9.novembra vēstule Nr.62-2-8278, 1lp..

Sēdi slēdz: plkst. 12:20

Labklājības ministrs,
Invaliditātes lietu nacionālās
padomes priekšsēdētājs

J.Reirs

R. Veidliņa, 67782951
Ruta.Veidlina@lm.gov.lv